

TALABALARGA NEMIS TILINI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV SAMARADORLIGI

Eshmuradov Urol Xujanovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

NTM katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada talabalarga nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvning samaradorligi ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikativ metodning nazariy asoslari, uning an'anaviy metodlardan farqli jihatlari hamda talabalarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Tajriba-sinov ishlari orqali kommunikativ yondashuv asosida ta'lim olgan talabalar bilan an'anaviy usulda o'qitilgan talabalar natijalari taqqoslandi. Olingan natijalar kommunikativ metod talabalar og'zaki nutq faolligi, psixologik erkinligi va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Maqolada ushbu yondashuvni oliy ta'lim muassasalarida samarali joriy etish bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: kommunikativ yondashuv, nemis tili ta'limi, nutqiy kompetensiya, interfaol metodlar, chet tilini o'qitish, talaba markazliligi, madaniyatlararo muloqot.

Аннотация. В статье анализируется эффективность коммуникативного подхода в обучении немецкому языку студентов с научно-педагогической точки зрения. Рассматриваются теоретические основы коммуникативного метода, его отличия от традиционных способов обучения и роль в развитии речевой компетенции обучающихся. В ходе экспериментального исследования были сопоставлены результаты студентов, обучавшихся на основе коммуникативного подхода, и студентов, обучавшихся традиционными методами. Полученные данные показали, что коммуникативный подход способствует повышению устной речевой активности, психологической уверенности и межкультурной компетенции студентов. В статье также представлены практические рекомендации по внедрению данного подхода в систему высшего образования.

Ключевые слова: коммуникативный подход, обучение немецкому языку, речевая компетенция, интерактивные методы, обучение иностранным языкам, студент-центрированное обучение, межкультурная коммуникация.

Annotation. This article analyzes the effectiveness of the communicative approach in teaching German to university students from a scientific and pedagogical perspective. The study examines the theoretical foundations of the communicative method, its differences from traditional teaching approaches, and its role in developing students' communicative competence. An experimental study was conducted comparing students taught through communicative methods with those instructed

through traditional techniques. The results demonstrate that the communicative approach significantly enhances students' speaking activity, psychological confidence, and intercultural communication skills. The paper also offers practical recommendations for the effective implementation of this approach in higher education institutions.

Keywords: communicative approach, German language teaching, communicative competence, interactive methods, foreign language education, student-centered learning, intercultural communication.

Kirish.

Talabalarga nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv bugungi kunda xorijiy til ta'limining eng dolzarb va samarali metodlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Globallashuv jarayonlari, xalqaro akademik almashinuv dasturlarining kengayishi, xorijiy mehnat bozorida raqobatning ortishi talabalar uchun nafaqat grammatik bilim, balki real muloqotda tilni qo'llay olish ko'nikmalarini ham zarur qilib qo'ymoqda. Ayniqsa nemis tili Yevropaning ilm-fan, texnologiya, sanoat va ta'lim sohalarida muhim o'rin egallagan tillardan biri bo'lgani sababli, uni o'qitishda an'anaviy grammatik-tarjima metodlaridan ko'ra kommunikativ yondashuvga ustuvor ahamiyat berish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi[2]. Mazkur tadqiqotning maqsadi talabalarga nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvning samaradorligini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, uning afzalliklarini aniqlash hamda o'quv jarayonida qo'llash bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida kommunikativ yondashuvning mohiyati, uning psixologik-pedagogik asoslari, talabalarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni hamda o'qitish jarayonida yuzaga keladigan muammolar o'rganildi[3].

Metodlar.

Zamonaviy til o'qitish metodikasi tilni tizim sifatida emas, balki muloqot vositasi sifatida egallashni asosiy maqsad deb biladi. Kommunikativ yondashuv aynan shu g'oyaga tayangan holda shakllangan bo'lib, u tilni o'rganish jarayonini real hayotiy vaziyatlarga yaqinlashtirishni nazarda tutadi. Nemis tilini o'qitishda bu yondashuv talabalarni faqat grammatik qoidalarni yodlashga emas, balki ularni real nutq jarayonida qo'llashga o'rgatadi. Til o'rganish jarayoni to'rt asosiy ko'nikma – tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish – o'zaro integratsiyada rivojlantirilganda samarali bo'ladi. Kommunikativ yondashuv aynan shu integratsiyani ta'minlaydi[1]. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, ko'plab oliy ta'lim muassasalarida hanuzgacha an'anaviy metodlar ustunlik qilmoqda, natijada talabalar nazariy bilimga ega bo'lsalarda, erkin muloqot qilishda qiyinchilikka duch kelishmoqda.

Mazkur tadqiqotda bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi. Avvalo, nemis tilini o'qitish metodikasiga oid mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi, kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari o'rganildi. Shuningdek, tajriba-sinov ishlari tashkil etilib, ikki guruh talabalari ishtirokida dars jarayonlari solishtirildi: bir guruhda an'anaviy metodlar asosida, ikkinchisida esa kommunikativ yondashuv asosida ta'lim olib borildi. Kuzatuv, so'rovnomalar, suhbat va test metodlari orqali talabalarning nutqiy faolligi, tilni qo'llashdagi ishonchi hamda kommunikativ kompetensiya darajasi aniqlab borildi. Olingan ma'lumotlar miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilindi[4].

Natijalar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kommunikativ yondashuv asosida o'qitilgan talabalar dars jarayonida faolroq ishtirok etishdi, nemis tilida fikr bildirishdan kamroq qo'rqishdi va muloqot jarayonida xatolardan cho'chimay, erkin gapirishga harakat qilishdi. An'anaviy usulda ta'lim olgan talabalar esa grammatik testlarda nisbatan yaxshi natija ko'rsatgan bo'lsalar-da, og'zaki nutqda sustlik kuzatildi. Bu esa kommunikativ yondashuvning aynan nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini tasdiqlaydi[5].

Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillaridan biri – talaba markazliligi. Dars jarayonida o'qituvchi axborot beruvchi markaziy shaxs emas, balki jarayonni boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi rolini bajaradi. Talabalar esa faol subyektga aylanadi. Nemis tili darslarida juftlikda ishlash, kichik guruhlarda muhokama qilish, rol o'yinlar, muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi interfaol metodlar qo'llanilganda talabalar real muloqot sharoitiga yaqin vaziyatda tilni qo'llash imkoniga ega bo'lalilar. Bu esa til to'sig'ini yengishga yordam beradi[6].

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kommunikativ yondashuv talabalar motivatsiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Darslar qiziqarli, jonli va interfaol o'tgani sababli talabalar nemis tilini majburiyat sifatida emas, balki amaliy ehtiyoj va shaxsiy rivojlanish vositasi sifatida qabul qila boshlaydilar. Ayniqsa, real hayotga yaqin mavzular – sayohat, ta'lim, ish, kundalik hayot, madaniyatlararo muloqot – asosida tashkil etilgan topshiriqlar talabalarning qiziqishini oshiradi. Ular tilni “dars uchun” emas, balki “hayot uchun” o'rganayotganini his qiladilar.

Shuningdek, kommunikativ yondashuv madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Nemis tilini o'rganish jarayonida talabalar nemis tilida so'zlashuvchi mamlakatlarning madaniyati, urf-odatlar, muloqot uslubi, ijtimoiy normalari bilan tanishadilar. Bu esa tilni to'g'ri va mos ravishda qo'llashni o'rgatadi. Tadqiqotda ishtirok etgan talabalar bilan o'tkazilgan suhbatlar shuni ko'rsatdiki, ular nemis tilidagi dialog va rol o'yinlar orqali nemis madaniy muhitini yaxshiroq tasavvur qila boshlaganlar[7].

Kommunikativ yondashuvning yana bir muhim jihati – xatolarga munosabat. An'anaviy metodlarda xato ko'proq salbiy hodisa sifatida ko'rilsa, kommunikativ yondashuvda xato o'rganish jarayonining tabiiy qismi deb qaraladi. O'qituvchi talabani doimiy to'xtatib, xatoni tuzatish o'rniga, muloqotning mazmuniga e'tibor qaratadi, keyinchalik esa umumiy tahlil asosida xatolar ustida ishlaydi. Bu esa talabalarda psixologik erkinlikni ta'minlaydi va nutqiy faollikni oshiradi.

Tajriba-sinov darslarida turli kommunikativ mashqlar qo'llanildi: axborot almashish mashqlari, intervyu, bahs-munozaralar, rol o'ynash, loyihaviy ishlar. Masalan, talabalar "Germaniyada talaba hayoti" mavzusida kichik guruhlarda loyiha tayyorlab, taqdimot qilishdi. Bu jarayonda ular nafaqat yangi leksik birliklarni o'rgandilar, balki nutqni rejalashtirish, jamoada ishlash va omma oldida chiqish ko'nikmalarini ham rivojlantirdilar. Natijalar shuni ko'rsatdiki, bunday faoliyat turlari tilni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi[8].

Biroq kommunikativ yondashuvni joriy etishda ayrim muammolar ham kuzatildi. Avvalo, barcha o'qituvchilar ham bu metodning mohiyatini to'liq anglab yetmagan. Ba'zi hollarda interfaol mashqlar tashqi ko'rinish sifatida qo'llanilib, asl kommunikativ maqsadga xizmat qilmay qolmoqda. Shuningdek, katta guruhlarda har bir talabani muloqotga jalb qilish qiyin kechadi. Vaqt cheklovi ham ayrim murakkab kommunikativ topshiriqlarni to'liq amalga oshirishga to'sqinlik qiladi.

Shu bilan birga, o'quv materiallari masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Kommunikativ yondashuv uchun mo'ljallangan darsliklar, audio va video materiallar, autentik matnlar yetarli bo'lmaganda o'qituvchi qo'shimcha resurslar izlashga majbur bo'ladi. Tadqiqot davomida o'qituvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar shuni ko'rsatdiki, ular zamonaviy texnologiyalar – onlayn platformalar, interaktiv ilovalar, videodarslar –dan foydalanish kommunikativ darslarni yanada samarali qilishini ta'kidlashgan.

Muhokama.

Tadqiqot natijalari asosida shuni aytish mumkinki, kommunikativ yondashuv talabalarining og'zaki nutqini rivojlantirishda ayniqsa samarali hisoblanadi. Tajriba guruhidagi talabalar yakuniy og'zaki sinovda o'z fikrini erkinroq bayon qila olishdi, savollarga tezkor javob qaytarishdi va muloqot jarayonini davom ettira olishdi. Nazorat guruhida esa ko'plab talabalar gap tuzishda uzoq o'ylab qolishdi, grammatik to'g'rilikka ortiqcha e'tibor berib, nutq tezligini yo'qotishdi.

Yozma nutqni rivojlantirishda ham kommunikativ yondashuv ijobiy natija berdi. Talabalar real vaziyatlarga asoslangan yozma topshiriqlar – elektron xat yozish, ariza to'ldirish, forumdagi fikrga javob yozish – orqali tilni amaliy qo'llashni o'rgandilar. Bu esa ularning yozma kompetensiyasini funksional jihatdan boyitdi.

Tadqiqot yakunlari shuni ko'rsatadiki, talabalarga nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvni keng joriy etish zamon talabi hisoblanadi. U nafaqat til bilimini, balki nutqiy, ijtimoiy va madaniyatlararo kompetensiyalarni ham

rivojlantiradi. Talabalar tilni real muloqot vositasi sifatida qabul qila boshlaydilar, bu esa o'rganish jarayonini tabiiy va samarali qiladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan nemis tili darslari talabalarining tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi, nutqiy faolligini kuchaytiradi va erkin muloqot qilish ko'nikmasini shakllantiradi. Tadqiqot natijalari ushbu yondashuvning samaradorligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi hamda uni oliy ta'lim tizimida keng qo'llash zarurligini ko'rsatadi. Kelgusida bu yo'nalishda o'qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy o'quv materiallari bilan ta'minlash va axborot texnologiyalaridan keng foydalanish kommunikativ yondashuv samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Xujanovich, E. U. (2025). NEMIS TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISHNING AHAMIYATI. Modern education and development, 38(3), 350-355.
2. Xujanovich, E. U. (2025). OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA NEMIS TILINING O'QITILISHI. Modern education and development, 38(3), 344-349.
3. Eshmuradov, U. (2023). TIL O 'RGANISHDA TINGLASHNING AHAMIYATI VA TINGLAB TUSHINISH MUAMMOLARI: TIL O 'RGANUVCHILAR TAJRIBASI. Farg'ona davlat universiteti, (1), 173-173.
4. Buxorova, M. X., Mansurova, G. M., & Eshmurodov, U. K. (2021). FORMATION OF STUDENTS COMMUNICATIVE ABILITIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Theoretical & Applied Science, (2), 152-154.
5. Umid Ulug'bek o'g, M. (2025, May). TIL O'RGANISHDA MILLIY VA XORIJIY USULLAR HAMDA ULARNING FARQI: xorijiy til, til o 'rganish, milliy yondashuv, xalqaro tajriba, interaktiv metod, texnologiya, Xitoy tajribasi, O 'zbekiston ta'limi, immersiv ta'lim, sun'iy intellekt. In International Conference on Economics, Finance, Banking and Management (pp. 201-208).
6. Umid Ulug'bek o'g, M. (2025, May). TIL O'RGATISHDA ZAMONAVIY USULLARDAN FOYDALANISH. In International Conference on Economics, Finance, Banking and Management (pp. 209-217).
7. Jumanazarovna, N. M. (2022). Influence of goethe's sentimentalism on literary characters. Asian Journal of Multidimensional Research, 11(11), 130-133.
8. Niyazova, M. (2024). SHARQ VA G 'ARB SENTIMENTAL NASRI AN'ANALARI. Наука и инновация, 2(33), 104-108.
9. Niyazova, M. (2024). “ЁШ ВЕРТЕРНИНГ ИЗТИРОБЛАРИ” СЕНТИМЕНТАЛ РОМАНИ КОМПОЗИЦИЯСИДА МАКТУБНИНГ ЎРНИ. Академические исследования в современной науке, 3(44), 94-98.

10. Niyazova, M. (2024). SENTIMENTAL PORTRAYAL IN EASTERN AND WESTERN LITERATURE. AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING, 2(4), 543-548.
11. Jumanazarovna, N. M. (2025). GYOTE DAVRIDA SENTIMENTALIZM VA AXLOQIY IDEAL MASALASI. Modern education and development, 40(6), 114-119.
12. Jumanazarovna, N. M. (2025). GYOTE DAVRIDA SHAXS VA JAMIYAT MUNOSABATLARINING SENTIMENTAL TALQINI. Modern education and development, 40(6), 125-130.
13. Xalilovna, S. N. (2025). INGLIZ VA O'ZBEK MADANIYATLARIDA MEHMONDO 'STLIK PAREMIYALARNING QO'LLANISHI. SHOKH LIBRARY.
14. Khalilovna, S. N. (2023). EDUCATIONAL POTENTIAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGY IN TEACHING SENIOR LANGUAGE STUDENTS'SPECIALISTS. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 3(11), 95-98.
15. Normurodovna, A. M. (2022). LITERATURE AND READING AMONG YOUNG PEOPLE IMPROVING CULTURE AND ITS CHARACTERISTICS.